

42.	Ulmaceae	2
43.	Campanulaceae	2
44.	Caprifoliaceae	2
45.	Celastraceae	2
Всього		417

Серед виявлених нами видів є представники майже всіх груп життєвих форм відповідно до еколого-морфологічної класифікації І.Г. Серебрякова [6].

На узліссях широколистяних лісів Прикарпаття серед видів трав'янистих квіткових рослин переважають представники короткокореневищних, довгокореневищних і стонних трав.

Найбільша різноманітність життєвих форм рослин даних угруповань зафіксована в стаціонарах з кращими умовами освітлення і зволоженості.

Висновки

На межі лісових та лучних екосистем Передкарпаття та нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилу Українських Карпат формуються узлісся, які відзначаються значною різноманітністю видового складу. Нами виявлено 417 видів рослин, що належать до 45 родин, провідними серед них є: Rosaceae – 16,3%, Asteraceae – 14,1%, Rosaceae – 9,6%, Liliaceae – 7,4%, Caryophyllaceae – 7,2%, Fabaceae – 7% Lamiaceae – 5,3% Ranunculaceae – 5%.

Антропогенний вплив на узлісся широколистяних лісів є досить значним, передусім через випасання та іншу господарську діяльність, але видове багатство узлісь є більшим, ніж у лісових екосистемах.

Література

1. Бондаренко В.В., Фурдичко О.І. Узлісся. Екологія, функції та формування. - Львів: Аста, 1993. - 64с.
2. Гродзінський Д.М., Шеляг-Сосонко Ю. Р. та ін. Проблеми збереження та відновлення біорізноманіття в Україні. - К.: Академперіодика, 2001. - 105с.
3. Малиновський А., Білонога В. Рослинність екотонів природних та антропогеннозмінених територій // Вісник Львівського університету. Серія біологічна, 2003. - Вип. 33. - С. 73-79.
4. Мельник В.И. Редкие виды флоры равнинных лесов Украины. - Киев: Фитосоцицентр, 2000. - 212с.
5. Одум Ю. Екологія: в 2 т. - М.: Мир, 1986. - Т.2. - 376с.
6. Серебряков И.Г. Жизненные формы высших растений и их изучение // Полевая геоботаника; Под общ. ред. Е.М. Лавренко и А.А. Корчагина. - М.: Наука, 1964. - Т. 3. - С. 146-202.
7. Структура популяцій рідкісних видів флори Карпат / Під ред. К.А Малиновського. – Київ: Наукова думка, 1998. - 175 с.
8. Царик Й. Деякі завдання з вивчення екотонів // Вісник Львівського університету. Серія біологічна, 2003. – Вип. 33. – С. 60-64.

The results of investigating the flora of edges of deciduous forests of lower mountain belt of North-Eastern megaslope of the Ukrainian Carpathians are presented, the family spectrum of flora for these ecotones is given.

Key words: ecotone, flora, spectrum.

УДК 581.9

Марія Томич

ВІДДІЛ *POLYPODIOPHYTA* В СТРУКТУРІ ФЛОРИ БАСЕЙНУ РІКИ ПІСТИНЬКА (ПОКУТСЬКІ КАРПАТИ)

*Вказано місце представників відділу *Polypodiorhyta* у флорі басейну ріки Пістинька, проаналізована їх біоморфологічна та екологічна структура. Наведені місцезростання видів, занесених до ЧКУ та видів, занесених до регіонального червоного списку на досліджуваній території.*

*Ключові слова: *Polypodiorhyta, Polystichum, Asplenium**

Вступ

Папороті належать до найбільш давніх груп вищих рослин. За своєю давністю вони поступаються лише риніофітам і мають приблизно однаковий вік з *Equisetophyta* L. та *Lycosporiodiorhyta* L. Але в той час, як риніофіти давно вимерли, а Плауноподібні і Хвощеподібні відіграють у сучасному рослинному покриві Землі незначну роль, папоротеподібні продовжують процвітати [4]. Територія, що вивчається, не була об'єктом спеціальних флористичних досліджень, вивчалася фрагментарно або як частина великих географічних районів, а представники відділу *Polypodiorhyta* L. наявні в більшості фітоценозів досліджуваної території, тому ми вважаємо доцільним показати роль Папоротеподібних у складі флори басейну ріки Пістинька.

Матеріали і методи

Вивчення флори басейну ріки Пістинька проводилося нами протягом 2005 – 2007 років. Були використані літературні дані, а також гербарні матеріали Чернівецького Національного університету імені Ю. Федьковича та НПП «Гуцульщина» та власні збори. Визначення видів здійснювалось за Визначником рослин Українських Карпат [1] та Определителем высших растений [5], а систематичний аналіз флори за Тахтаджяном А. Л. [6] Обробка даних проводилась математичними методами. При зборі матеріалу використовувалися маршрутний та напівстаціонарний методи досліджень, нами також склалися геоботанічні описи за методикою Браун-Бланке.

Результати та обговорення

Відділ Polypodiophyta широко представлений у флорі басейну ріки Пістинька. Найвні представники 9 родин, 14 родів, 21 виду Папоротеподібних що складає 3.2% від загальної кількості видів. Для верхів'я басейну ріки Білий Черемош наводиться 9 родин, 15 родів, 25 видів, що також складає 3.8% від загальної їх чисельності. Ці значення відповідають аналогічним характеристикам у флорах Голарктики [10]. Для високогір'я Українських Карпат наводяться дещо нижчі показники - 28 видів – 3.4% від загальної кількості. [3]. Значна участь Папоротеподібних у флорі визначається фітоценотичною різноманітністю досліджуваної території. На території басейну ріки Пістинька Polypodiophyta приурочені до бореального, петрофільного та неморального флороценотипів.

Провівши аналіз життєвих форм за К. Раункієром, ми виявили, що найбільшу частку складають гемікриптофіти – 76.2%, менше третини складають криптофіти – 23.8%, папороті є головною групою серед гемікриптофітів у флорі басейну Пістиньки.

Ми проводили також екологічну характеристику видів відділу Polypodiophyta. Відношення видів до зволоженості ґрунту наступне: найбільше мезофітів – 61.9%, мезогігрофіти складають 33.3% від загальної кількості, мезоксерофіти складають 4.8%. Отже Папоротеподібні досліджуваної території приурочені переважно до вологих екоотопів.

Враховувалися показники, що характеризують трофічність ґрунту. Мезотрофи становлять 76.2% від загальної кількості видів, еутрофи складають 14.3%, оліготрофи – 9.5%, що свідчить про помірну вибагливість Polypodiophyta до багатства ґрунту.

Важливим показником, що впливає на флористичне багатство є хімізм субстрату, а саме відношення видів до карбонатності екоотопів [2]. Найбільша частка видів є індіферентними відносно цього показника – 57.1%, кальціефобами є 23.8% видів, кальцієфіли – 19.1%, оскільки в складі досліджуваної флори відсутні рідкісні карбонатотільні види папоротей, на відміну від флори верхів'я ріки Білий Черемош.

Важливим екологічним фактором є інтенсивність освітлення, яка проявляється в конкуренції рослин за сонячну радіацію. Серед Polypodiophyta у флорі басейну ріки Пістинька значну перевагу мають сциофіти, які проходять життєвий цикл в умовах досить слабого освітлення (71.4%), які приурочені до лісових фітоценозів, геліофіти є переважно петрофільними видами і складають 28.6% від загальної кількості Папоротеподібних.

Одним з найбільш цікавих видів цієї групи є *Botrychium lunaria* (L.) Sw. занесений до Червоної Книги України, даний вид наводиться у єдиному місцезростанні на досліджуваній території. Гербарний зразок зберігається у гербарії Чернівецького Університету імені Ю. Федьковича:

Botrychium lunaria (L.) Sw. Івано-Франківська область, Косівський район, околиці с. Космач, урочище Прелуки, середня частина північного схилу, сінокіс (7. 07.1965 Барикіна, СHER). Дане місцезростання виду поки що не підтвержене сучасними зборами. Вид характерний для екоотопів зі свіжими і кислими гумусовими ґрунтами, зустрічається на кам'янистих схилах в угрупованнях *Nardetum strictae*, *Vaccinietum* [9]

Ряд видів також занесені до регіонального червоного списку, це зокрема *Ophioglossum vulgatum* L. - досить часто зустрічається в лучних фітоценозах на післялісових сінокісних луках, *Polystichum braunii* (Spenn) Fee, *Polystichum aculeatum* L.Roth, *Polystichum lonchitis* (L.) Roth. На досліджуваній території види роду *Polystichum* L. зустрічаються в смугі букових та мішаних лісів, також на випасних післялісових луках.

Рідкісними для Карпатської флори вважаються всі види роду *Asplenium* L., *Polystichum aculeatum*, а також *Blechnum spicant* (L.) Roth., *Matteuccia struthiopteris* (L.) Tod., на досліджуваній території наведені види трапляються досить часто. *Asplenium trichomanes* L., був виявлений в наступних місцезростаннях: с. Пістинь, північний схил мішаного лісу, спорадично; с. Шешори, узбіччя дороги біля лісництва північний схил, поодинокі; с. Шешори правий берег ріки Пістинька, північно-західний схил хребта Брусний, вздовж притоки Верхній Брусний, поодинокі; околиці села Прокурава, південно-східний схил букового лісу, кам'янистий ґрунт, мозаїчно; с. Брустури, правий берег ріки Брустурка, скеля над річкою, мозаїчно. *Asplenium ruta-muraria* L. виявлений в одному місцезростанні – околиці села Пістинь, північно-західний схил гори Клифа, скеля, де видобувалися вапняки, поодинокі. *Polystichum aculeatum* виявлений в околицях сіл Прокурава та Шепіт на узліссях та в складі букових лісів, а *Matteuccia struthiopteris* трапляється спорадично від верхньої течії ріки Пістинька до злиття з рікою Лючка як компонент неморального флороцено типу.

Висновки

1. В басейні ріки Пістинька виявлене значне видове багатство Папоротеподібних, приурочених до бореального та неморального флороценотипів

2. Більшість видів відділу Polypodiophyta представлених на даній території є помірно вологолюбними, а третина видів тяжіє до умов сильного зволоження.
3. Відносно показника багатства ґрунту в досліджуваній групі переважають середньовимогливі до багатства ґрунту види, а частка оліготрофів та еутрофів порівняно невелика.
4. За даними аналізу проглядається відсутність вапняків у материнських породах на досліджуваній території.
5. На досліджуваній території наявний один вид, занесений до Червоної Книги України, і чотири види, занесені до регіонального червоного списку, які досить часто трапляються в складі фітоценозів досліджуваної території.

Література

1. Визначник рослин Українських Карпат. – К.: Наукова думка, 1977. – 434с.
2. Екофлора України Том 1. Дідух Я. П. та інші. – К.: Наукова думка, 2000. – 284с.
3. Малиновський К. А. Рослинність високогір'я Українських Карпат. – К.: Наукова думка, 1980. – 276с.
4. Нечитайло В. А. Кучерява Л. Ф. Ботаніка. Вищі рослини. – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 432с.
5. Определитель высших растений Украины. Доброчаева Н. Д. Котов М. И., Прокудин Ю. Н., Барбарич А. И. и др. Фитосоциоцентр 1999. – 584 с.
6. Тахтаджян А. Л. Система магнолиофитов. – Л.: Наука, 1987. – 439с.
7. Флора і рослинність Карпатського заповідника / Стойко С.М., Тасенкевич Л.О., Мілкіна Л. І. та інші. К.: Наукова думка, 1982. – 220с.
8. Червона книга України: Рослинний світ/ Редкол. Ю. Р. Шеляг – Сосонко (відп. ред.) та ін. – К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1996. – 608 с.
9. Чопик В. І. Високогірна флора Українських Карпат. – К.: Наукова думка, 1976. – 267с.
10. Чорней І. І. Флора верхів'я річки Білий Черемош (Українські Карпати) її аналіз та охорона // Автореферат дисертації на здобуття ступеня кандидата наук, Чернівці.: 1996 – 22с.

The role of *Polypodiophyta* in the flora of the river Pistynka basin is shown; biomorphological and ecological structure of *Polypodiophyta* of the river Pistynka are analysed. We determined the place of growth of rare species in the territory of research.

Key words: *Polypodiophyta, Polystichum, Asplenium*

УДК 582.542.2(477)

Іван Данилик

ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ТА ОХОРОНИ ВИДІВ РОДУ *CAREX* L. (CYPERACEAE) ФЛОРИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

У статті наведені результати критико-таксономічного та соціологічного аналізу видів роду *Carex* L. (*Cyperaceae* Juss.) флори Українських Карпат. На території дослідженого регіону виявлено 75 видів осок із 38 секцій та 4 підродів. Встановлено, що майже третина видів роду (24 або 32,0%) у цьому регіоні належить до раритетного фітогенофонду, зокрема, 6 видів занесені до "Червоної книги України", 10 – зараховані до рідкісних або зникаючих рослин флори України, 8 – потребують охорони на регіональному рівні.

Ключові слова: *Carex*, флора.

Вступ

Рід *Carex* L. (*Cyperaceae* Juss.) містить у своєму складі близько 2000 видів і належить до одного з найбільших родів світової флори [4, 7, 11, 12]. Провідне місце в родовому спектрі він займає і у флорі України [1, 3, 5, 6, 10]. Відповідно до хорологічних даних, найбільше таксономічне різноманіття осок в Україні зосереджено в Криму та Карпатах [1].

Упродовж довготривалих ботанічних досліджень для флори Українських Карпат з роду *Carex* наводилася значна кількість таксонів нижчих рангів. Проте навіть в узагальнюючих зведеннях для цієї території відомості досить різняться за кількісними й якісними показниками. Наприклад, Є.М.Брадїс у „Визначнику рослин Українських Карпат” [2] наведено 72 види, а С.С.Фодором [8] лише для флори Закарпаття – також 72 види, відповідно.

Таким чином постало питання ревізії роду *Carex* флори Українських Карпат, що має важливе значення з огляду на підготовку нового видання „Флори України”, „Визначників...”, „Червоної книги України”, а також роботою зі створення фундаментального зведення „Екофлори України”.